

6. Практическая методика преподавания русского языка на начальном этапе / Н.С. Власова, Н.Н. Алексеева, Н.Р. Барабанова. – М.: Русский язык, 1990. – 230 с.
7. Прохоров Ю.Е. Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев. – М., 2003.
8. Тазетдинова Р.Р. Структура языкового концепта и место национально-культурного компонента в ней // Русский язык за рубежом. – 2006. – С. 75 – 79.

УДК 373.1.013

О.Б. Кривонос

Сумський медичний коледж

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРІЯ, ТЕХНОЛОГІЇ, РЕЗУЛЬТАТИ

У статті розглядається характеристика професійно-творчих умінь студентів медичних коледжів, проблеми їх формування та результати проведеного педагогічного експерименту із розв'язання цієї проблеми.

This article is devoted to the characteristic of the professional and creative skills of the medical college students, problems of their formation and results of the pedagogical experiment on solving this problem.

Проблема якості підготовки медичного працівника є виключно актуальною і потребує постійного вдосконалення. За даними трьох незалежних досліджень тільки третина випускників вітчизняних вищих медичних закладів підготовлені на рівні розвинутих професійних умінь і вміє вирішувати основний вид сучасних професійних завдань у великому розмаїтті їх нетиповості. А решта мають лише певний рівень знань і навичок, але не вміють у достатній мірі оперувати ними, розв'язувати ускладнені задачі з діагностики, лікування, надавати невідкладну допомогу. Саме тому умови і технології формування вмінь потребують особливої уваги в педагогічному процесі [6]. Крім того, виявлена суперечність між обов'язковим оволодінням галузевими освітніми стандартами, що на сьогодні передбачають широкий спектр власної творчості, та недосконалістю належних дидактичних способів формування необхідних професійно-творчих умінь фахівця.

Сучасні дослідження проблеми формування професійно-творчих умінь майбутніх фахівців ґрунтуються на концептуальних засадах професійної творчості.

На основі аналізу наукових досліджень зроблено висновок про сутність і змістовну характеристику творчих умінь. У наукових джерелах поняття “творчі вміння” тлумачиться як:

- новий “сплав” знань, навичок, досвіду і творчих можливостей людини (Н. Кузьміна) [4];
- властивість людини на основі знань і навичок успішно досягати свідомо поставленої мети діяльності в мінливих умовах її протікання (Є. Мілерян) [7];
- володіння такою діяльністю, яку треба здійснювати не автоматично, а з творчим використанням знань і навичок (Л. Барабанщиков, С. Сисоєва, Л. Спирін, О. Щербаков) [1; 8; 9; 11];
- операції інтелектуальної власності з істотною ознакою узагальнень, унаслідок чого вони реалізуються у змінених і різноманітних ситуаціях (Г. Щукіна) [12].

Основними властивостями творчих умінь визначаються їх усвідомленість, узагальненість, гнучкість, що дає можливість індивіду швидко переключитися з одного способу дій на інший, що так важливо у професійній діяльності майбутнього фахівця медицини.

Професійно-творчі уміння визначаються як:

- реалізовані здібності, які є фактором створення нового у професійній діяльності (Г. Гущина) [2];
- інтегрована багаторівнева професійно значима характеристика особистості та її професійної діяльності (У. Толипов) [10];
- найважливіший показник професійної майстерності людини, засіб успішної і свідомої творчої діяльності (В. Дружиніна, В. Шадріков) [3].

Таким чином, можна розглядати професійно-творчі уміння як ядро фахової компетентності фахівця, прояв професійно-творчої самореалізації і творчого потенціалу особистості, нарешті, як засіб реалізації творчих здібностей і умову їх подальшого розвитку.

Узагальнивши психолого-педагогічні дослідження, зваживши вимоги галузевих стандартів освіти, урахувавши власний викладацький досвід, ми визначили *професійно-творчі уміння (ПТУ) майбутнього фахівця медицини як внутрішньо значиму, сформовану в діяльності здатність особистості до власної трансформації й інтеграції спеціальних теоретичних знань і навичок під час розв’язання нестандартних задач професійної медичної діяльності.*

Відповідно до вимог діяльності сучасного медичного працівника спектр професійних умінь є досить широким і специфічним. Проаналізувавши вимоги освітньо-професійних програм (ОПП) та освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) медичних галузевих стандартів освіти, які є основними нормативними документами, що програмують і визначають якість підготовки фахівців, ми систематизували основні професійно-творчі вміння майбутнього

медичного працівника за змістом професійної діяльності та сформували їх у чотири блоки: 1) дослідницькі (діагностичні, прогностичні, конструктивні); 2) операційні; 3) рефлексивні; 4) комунікативні, що відповідає специфіці діяльності фахівця медицини.

Психолого-педагогічні джерела, крім загальної постановки питання, не дають задовільної відповіді на питання, що стосується можливих способів формування ПТУ майбутніх фахівців медицини, технологічних підходів до цього процесу. Тому в дослідженні розвинуто дидактичні характеристики інтегрованої евристично-модульної технології навчання, яке відповідає основним принципам гуманістичної особистісно зорієнтованої освіти та забезпечує основні дидактичні чинники формування професійно-творчих умінь, а саме: а) створення дидактичних умов для творчості і творчої взаємодії студентів і викладача; б) збільшення обсягу самостійної творчої діяльності у навчальному процесі; в) ґрунтовну опору на евристичне мислення студентів та їх життєвий досвід; г) посилення мотивації до пізнавально-творчої діяльності студентів за допомогою різних способів, зокрема трансляції власного творчого досвіду викладача і студентів; д) забезпечення не тільки творчого, але й завершеного характеру діяльності з обов'язковим з'ясуванням якості досягнутого результату у вигляді сформованих ПТУ; ж) застосування критеріально-діагностичного та рівневого підходу для визначення сформованості професійно-творчих умінь студентів.

У дослідженні визначено такі послідовні етапи розвивальної пізнавально-творчої взаємодії викладача та студентів в евристично-модульному навчанні: 1) спонукально-мотиваційний етап, головна мета якого – самостійне конструювання студентом власних професійно-значущих, усвідомлених мотивів майбутньої діяльності; 2) первинне освоєння та самостійне поглиблення теоретичних знань, що передбачає власну трансформацію й узагальнення студентом основних понять, закономірностей за допомогою різних механізмів творчої діяльності; 3) практичні професійно спрямовані творчі роботи студентів та проведення професійної практики, де за допомогою евристичних способів діяльності створюється власний освітній творчий продукт студентів у вигляді їх професійно-творчих умінь; 4) самостійні евристичні та креативні роботи завершеного характеру, направлені на створення особистісно значущих професійних продуктів у вигляді власних творчих проектів на основі сформованих умінь пізнавально-творчої професійної діяльності; 5) педагогічна діагностика сформованих професійно-

творчих умінь, що здійснюється за конкретними, зрозумілими і привабливими для студента критеріями шляхом розв'язання нестандартних задач, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю [5].

В експерименті всі етапи евристично-модульної технології тісно поєднувалися між собою, створюючи нерозривний ланцюг логічно взаємопов'язаних форм і методів пізнавально-творчої діяльності.

З'ясовано найбільш доцільні методи діяльності для формування ПТУ студентів медичного коледжу в рамках евристично-модульної технології навчання. Це метод розв'язання евристичних задач професійної медичної діяльності, дослідницький і проектний методи. Пізнавально-творча діяльність студентів організовувалась шляхом використання таких форм організації навчального процесу, як навчання у співробітництві, робота студентів у малих групах під час практичних занять, різнорівневе навчання.

Якщо характеризувати процес наповнення реалізованих етапів евристично-модульної технології різноманітними видами евристичної діяльності, то до них ми відносили: конструювання власних мотивів студентів до медичної діяльності; евристичну бесіду; власну трансформацію основних професійних медичних визначень, тлумачень, закономірностей; зіставлення, порівняння, узагальнення основних ознак будови та функції органів, патологічних процесів; генерацію ідей; розвиток емпіричних знань до рівня теоретичних; розв'язання діагностичних та евристичних професійних медичних задач; моделювання виробничих ситуацій майбутньої професійної діяльності; залучення результатів пошуково-дослідницької роботи студентів до розв'язання проблем лікувальних закладів тощо.

Застосована технологія вимагала чіткої і вичерпної процесуальної й психологічної завершеності, яка неможлива без ґрунтовної педагогічної діагностики, оскільки кваліфікаційною характеристикою галузевих стандартів освіти кінцевою метою підготовки фахівців зазначено формування вміння майбутніх медичних працівників розв'язувати професійні діагностичні та евристичні задачі діяльності, випробувано комплекс діагностичних процедур для об'єктивної оцінки ПТУ студентів медичних коледжів розв'язувати евристичні задачі професійної діяльності на пошуково-виконавчому (початковому), евристичному (достатньому) та творчому (креативному) рівнях.

Показниками сформованості ПТУ студентів медичних коледжів були визначені: а) для дослідницьких діагностичних ПТУ: критичний аналіз і оцінка професійної ситуації (задачі), виявлення проблем і суперечностей у діагностично-лікувальному процесі, визначення головних ознак хвороби, аналіз

клінічних, лабораторних, інструментальних обстежень, постановка попереднього діагнозу; б) для дослідницьких прогностичних ПТУ: самостійне осмислення та переформулювання медичної творчої задачі, пояснення її мети, визначення моделі надання медичної допомоги, прогноз перебігу патологічного процесу; в) для дослідницьких конструктивних ПТУ: складання власного оригінального плану вирішення творчої професійної задачі з надання медичної допомоги пацієнту; г) для операційних ПТУ: володіння механізмами творчої діяльності у процесі розв'язання нестандартної професійної задачі, динамічне спостереження за перебігом патологічного процесу, оперативна корекція лікувальної діяльності; г) для рефлексивних ПТУ: проведення діагностичних операцій і самооцінки сформованих умінь, наявність самостійних висновків і узагальнень, адекватна оцінка власної лікувальної діяльності; д) для комунікативних ПТУ: здатність ефективно співпрацювати з іншими студентами та викладачем під час розв'язання професійно-творчих задач, здатність вести діалог із хворим, займати адекватну позицію, переконувати.

Статистична обробка результатів експерименту та їх аналіз дозволила визначити ефективність формування ПТУ студентів медичних коледжів в обраному інноваційному полі евристично-модульної технології (див. табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнена характеристика рівнів сформованості професійно-творчих умінь студентів медичного коледжу (%)

(120 студентів експериментальної групи, 117 контрольної)

Блоки та зміст професійно-творчих умінь	Рівні сформованості професійно-творчих умінь					
	Пошуково-виконавчий		Евристичний		Творчий	
	Екс гр.	Конт. гр.	Екс. гр.	Конт. гр.	Екс. гр.	Конт. гр.
1. Дослідницькі: обстеження пацієнта; визначення головних ознак хвороби; аналіз клінічних, лабораторних, інструментальних обстежень; постановка попереднього діагнозу (діагностичні); визначення моделі надання медичної допомоги; прогноз перебігу та результатів лікування досліджуваного патологічного процесу (прогностичні); складання індивідуального плану надання медичної допомоги (конструктивні).	10,2	33,3	72,3	59,4	17,5	7,3
2. Операційні: оперативне надання медичної допомоги; динамічне спостереження за перебігом патологічного процесу; оперативна корекція лікувальної	20,1	53,3	65,5	41,5	14,4	5,2

діяльності.						
3. Рефлексивні: адекватна оцінка власної лікувальної діяльності; здатність до самокритичності, само-спостереження.	14, 2	42,0	73,4	51,9	12,4	6,1
4. Комунікативні: здатність вести діалог із хворим; уміння займати адекватну позицію; уміння пере-конувати і справляти позитивне враження.	38, 6	65,4	54,3	31,9	7,1	2,7

Кількість студентів, що досягли евристичного (достатнього) рівня розвитку усіх блоків професійно-творчих умінь фахівців медицини в експериментальних групах, більша, ніж у контрольних групах: дослідницьких ПТУ – на 12,9%, операційних ПТУ – на 24,0%, рефлексивних ПТУ – на 21,5%, комунікативних ПТУ – на 22,4%.

Таку суттєву позитивну динаміку сформованості всіх блоків ПТУ студентів експериментальних груп порівняно зі студентами контрольних груп на евристичному (достатньому) рівні ми пов'язуємо з реалізацією у дослідженні інноваційних можливостей евристично-модульного навчання: завершеності (модульності) навчально-пізнавального процесу, його гуманістичної діалогічності, збільшення обсягу самостійної творчої діяльності, ґрунтовної опори на евристичне мислення студентів і евристичний досвід, надання більшого значення діагностичній та рефлексивній діяльності, наскрізна мотивація пізнавально-творчої діяльності на всіх етапах евристично-модульної технології тощо.

Таким чином, аналіз результатів дослідження та здійснені розрахунки підтверджують наші припущення, що успішне формування у навчальному процесі професійно-творчих умінь студентів медичних коледжів можна досягти, якщо забезпечити достатній рівень евристичної діяльності студентів на всіх етапах інноваційної евристично-модульної технології навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаншиков Л.В. Педагогические основы обучения советских воинов. – М.: Воениздат, 1962. – 152 с.
2. Гущина Т.Н. Формирование методической компетентности педагогических работников учреждений дополнительного образования детей в процессе повышения квалификации: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Ярославский гос. пед. университет им. К.Д. Ушинского. – Ярославль, 2001. – 22 с.
3. Дружинина В.Н., Шадриков В.Д. Развитие и диагностика способностей. – М.: Наука, 1991. – 181 с.
4. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. – М.: Высшая школа, 1990. – 119 с.

5. Лазарев М.О. Завершені модульні технології розвиваючого навчання // Директор школи. Україна. – 2000. – № 2. – С. 62 – 75.
6. Мілерян В.Є. Методичні основи підготовки і проведення навчальних занять в медичних вузах (методичний посібник). – К.: Хрещатик, 2004. – 80 с. – С. 34.
7. Милерян Е.А. Психология формирования общетрудовых политехнических умений. – М.: Педагогика, 1973. – 297 с.
8. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. – К., 2006. – 346 с.
9. Спирин Л.Ф. Формирование профессионально-педагогических умений учителя-воспитателя: Спец. курс. – Ярославль, 1976. – 82 с.
10. Толипов У.К. Педагогические технологии развития общетрудовых и профессиональных умений и навыков в системе высшего педагогического образования: Автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.01 / Ташкентский гос. пед. университет им. Низами. – Ташкент, 2004. – 41 с.
11. Щербаков А.И. Психологические основы формирования личности советского учителя в системе высшего педагогического образования. – Л., 1967. – 123 с.
12. Шукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся. – М.: Педагогика, 1988. – 203 с.

УДК 371. 036

М.О. Лазарев

*Сумський державний
педагогічний університет*

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ДІАЛОГІЧНОГО СТИЛЮ СПІЛКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТИ: УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлено особливості нової інтегральної характеристики професійного спілкування – особистісно-діалогічного стилю відносин і взаємодії. Розглянуто можливі управлінські дії щодо цільових аспектів і завдань запровадження такого стилю у сучасній школі.

The features of new integral description of professional intercourse are reflected in the article – personality-dialogic style of relations and co-operation. The possible administrative actions are considered in relation to having a special purpose aspects and tasks of introduction of such style at modern school.

Гуманізм і творчість, згідно зі стратегічними накресленнями Національної доктрини розвитку освіти України, стають провідною умовою для модернізації сучасної освіти, утвердження нової освітньої парадигми, перетворення навчально-виховного процесу в середній і вищій школі у плідну, неперервну, демократичну і приємну співпрацю педагогів та учнів. Проблеми діалогу в освітньому процесі середньої і вищої стали предметом